

Mezinárodní hudební festival Brno / Brno International Music Festival

52. MORAVSKÝ PODZIM
52nd MORAVIAN AUTUMN

1.-22. 10. 2023

Zahajovací koncert

NE 1. 10. 2023 | Janáčkovo divadlo | 19:00

NE **1. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
ZAHAJOVACÍ KONCERT
 A. P. HEINRICH Zpěv ducha divokého lesa
 BEETHOVEN Fantazie c moll
 PÄRT Credo
 SKRJABIN Prometheus (Symfonie č. 5 „Poema ohně“)
Polina Osetinskaja klavír
Slovenský filharmonický sbor
Filharmonie Brno
 dirigent **Dennis Russell Davies**
Cori O’Lan světelný design

PO **2. 10. 2023**, 19:00, Vila Tugendhat
ANTHONY PHILIP HEINRICH – AMERICKÝ BEETHOVEN
 BEETHOVEN 32 variací na vlastní téma c moll
 A. P. HEINRICH klavírní skladby
Pavel Farský klavír, průvodní slovo

ST **4. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
KREMERATA BALTICA
 POLJOVA Poselství jednomu obyčejnému člověku
 SCHNITTKE Koncert pro klavír a smyčce
 PELĚCIS Concertino bianco
 JANČEVSKIS Lignum
 MUSTONEN Triptych
Onuté Gražinyté klavír
Kremerata Baltica

ČT **5. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
ONUTÉ GRAŽINYTÉ – KLAVÍRNÍ RECITÁL
 SKRJABIN, MESSIAEN, ČIURLIONIS, REMESA,
 BACEVIČIUS, KAPRÁLOVÁ, BACEWICZ
Onuté Gražinyté klavír

PÁ **6. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
BALADY Z GOTINSKÉHO HÁJE
 BEETHOVEN písně
 J. A. ŠTĚPÁN Schwanenlied
 V. J. TOMÁŠEK Lenora
Martina Janková soprán
Dennis Russell Davies klavír
Taťjana Medvecká recitace

SO **7. 10. 2023**, 20:00, Kryt 10-Z, Husova
REINER(KACE)
 REINER Tři písně milostné, Listopadové popěvky,
 Esther, Květovaný kůň
Aida Mujačić zpěv, klavír
 dramaturgie projektu **Pavel Straka**
 NE **8. 10. 2023**, 20:00, kostel sv. Janů, Minoritská
RENESSANCE POLSKÉHO BAROKA
 ZIELEŃSKI Offertoria et communions totius anni
Wrocław Baroque Ensemble
 dirigent **Andrzej Kosendiak**

ÚT **10. 10. 2023**, 19:30, kostel sv. Augustina,
 náměstí Míru
SMUTEK UTEK?!
 MESSIAEN Louange à l’Éternité de Jésus
 KOPELANT Karak
 JANÁČEK Pohádka, Sonáta
 SMOLKA Smutek utek
 MESSIAEN Louange à l’Immortalité de Jésus
Jiří Bárta violoncello, **Terezie Fialová** klavír

ČT **12. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
SÓLO PRO SKLENĚNOU HARMONIKU
 REJCHA Gelegenheitskantate
 CIMAROSA De terra amica
 REJCHA Abschied der Johanna d’Arc von ihrer
 Heimath
 HASSE L’Armonica
Joanna Moskowicz soprán
Christa Schönfeldinger skleněná harmonika
Barbara Maria Willi recitace, cembalo
Brno Rejcha Collegium 2023
Filharmonie Brno, dirigent **Jonathan Cohen**

PÁ **13. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
TAK PRAVIL ZARATHUSTRA
 SCHUMANN Overture, Scherzo a Finále
 BOLCOM Klavírní koncert č. 2
 MOZART Maurerische Trauermusik
 R. STRAUSS Also sprach Zarathustra
Emanuele Arciuli klavír
Symfonický orchestr rozhlasu MDR Lipsko
 dirigent **Dennis Russell Davies**

NE **15. 10. 2023**, 21:00, Katedrála svatých Petra
 a Pavla, Petrov
NEKLID ISLANDSKÉHO KLIDU
 JÓHANNSSON Virðulegu forsetar
Adam Wiltzie syntezátor, elektronika
 členové **Moravia Brass Band**
 dirigent **Chuhei Iwasaki**

ÚT **17. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
HLEDÁNÍ ZTRACENÉ KRÁSY
 M. BRUNNER Moving Silhouettes
 MARTINAITYTĚ Hledání ztracené krásy...
Trio Bohémo

ST **18. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
**HISTORICKÝ BRAHMS & SOUČASNÝ SIL-
 VESTROV**
 SILVESTROV Kýčovitá hudba, Čtyři kusy, Nostalgie,
 Dva kusy, Visník-1996
 BRAHMS Šest kusů, Tři intermezza, Dvě rapsodie
Alexej Ljubimov klavír

NE **22. 10. 2023**, 19:00, Janáčkovo divadlo
**ZÁVĚREČNÝ KONCERT – PARTNERSKÁ
 POZNAŇ**
 PENDERECKI Tři kusy ve starém slohu, Adagietto,
 Violový koncert
 KAPRÁLOVÁ Suita rustica
 SZYMANOWSKI Houslový koncert č. 2
Milan Paľa viola, housle
Poznaňská filharmonie
 dirigent **Łukasz Borowicz**

NOVÝ SVĚT MORAVSKÉHO PODZIMU

ČT **19. 10. 2023**, 19:00, foyer, nádvoří a půdní
 prostory Besedního domu
MEZI NEBEM A ZEMÍ

PÁ **20. 10. 2023**, 19:00, Divadlo na Orlí
LIDSKÝ HLAS

SO **21. 10. 2023**, 19:00, Besední dům
JANÁČKŮV AKADEMICKÝ ORCHESTR

DOPROVODNÝ PROGRAM

ÚT **3. 10. 2023**, 19:00, CO.LABS, Kounicova 20
PSÍ SVĚT, dětská opera

SO **7. 10. 2023**, 15:00–17:00, Besední dům
KVĚTOVANÝ KŮŇ
 workshop s Aidou Mujačić

PO **9. – ÚT 10. 10. 2023**, FF MU, Arne Nováka 1
**57. MEZINÁRODNÍ HUDEBNĚVĚDNĚ
 KOLOKVIUM BRNO**
 Nové cesty opery

ÚT **10. 10. 2023**, 18:00, Klafé, Klácelova 1a
**LEOŠ JANÁČEK A POZDNÍ OBROZENÍ NA
 MORAVĚ**
 prezentace knihy Miloše Zapletala

ČT **12. 10. 2023**, 17:30, Besední dům
ANTOINE REICHA
 prezentace knihy

SO **14. 10. 2023**, 21:00, Červený kostel
POSLEDNÍ POHANSKÉ OBŘADY

ÚT **17. 10. 2023**, 18:00, Besední dům
**BESEDA SE SKLADATELEM
 MARTINEM BRUNNEREM**

ANTHONY PHILIP HEINRICH

The Wildwood Spirit's Chant or, Scintillations of Yankeedoodle | 18'

(Zpěv ducha divokého lesa aneb Záblesky Yankee Doodle), velká národní hrdinská fantazie pro velký orchestr ve 44 částech, česká premiéra / great national heroic fantasy for large orchestra in 44 parts, Czech premiere

LUDWIG van BEETHOVEN

Fantazie c moll pro klavír, sólisty, sbor a orchestr op. 80 | 23'

Fantasy in C minor for piano, soloists, choir and orchestra, Op. 80

1. Adagio (att.)

2. Finale: Allegro – Allegretto, ma non troppo (quasi andante con moto)

přestávka

ARVO PÄRT

Credo pro klavír, sbor a orchestr, česká premiéra /
for piano, choir and orchestra, Czech premiere | 15'

ALEXANDR SKRJABIN

Prometheus (Symfonie č. 5 „Poema ohně“) pro klavír, sbor a orchestr op. 60 | 24'

Prometheus (Symphony No. 5 “The Poem of Fire”) for piano, choir and orchestra, Op. 60

Polina Osetinskaja klavír / piano (Skrjabin, Beethoven)

Radim Pančocha klavír / piano (Pärt)

Zuzana Weiserová soprán

Katarína Ďurdinová soprán

Dominika Krčištová alt

Pavol Oravec tenor

Mykola Erdyk tenor

Eugen Gaál bas

Slovenský filharmonický sbor / Slovak Philharmonic Choir

sbormistr / choirmaster **Jan Rozehnal**

Denny Wilke varhany / organ

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Dennis Russell Davies**

Cori O’Lan světelný design / light-design (Skrjabin)

Radek Odehnal (ROsound) technická podpora / technical production

Program zahajovacího koncertu Moravského podzimu odráží zaměření letošního ročníku festivalu na „paralelní dějiny hudby“: na „(po)zapomenutá díla velkých skladatelů a velká díla (po)zapomenutých skladatelů“. Zveme vás na dobrodružnou výpravu za objevováním, znovujevováním, poznáváním a za neopakovatelnými hudebními zážitky.

Je málo známým faktem, že počátky americké hudby jsou spjaty s výraznou českou stopou, a to několik desítek let před opěvovaným pobytem Antonína Dvořáka ve Spojených státech. Onou stopou je **Anthony Philip Heinrich** (1781 – 1861), který se souhrou okolností a paradoxů stal prvním americkým profesionálním skladatelem. Jeho život se přitom čte jak román nebo dokonce jako pohádka. Narodil se v Krásném Buku, součásti severočeského městečka Krásná Lípa. Za oceán se vypravil ve čtyřicetileté věku s obchodními úmysly, které však nedopadly slavně. Stal se ředitelem divadla Southwark ve Filadelfii, v Bostonu si vyhlédl budoucí manželku (která však brzy zemřela), v Lexingtonu uvedl v americké premiéře Beethovenovu *První symfonii*... Putoval od města k městu, často pěšky, aby jej cesta zavedla do Kentucky, kde v dřevěném srubu v Bardstownu obklopeném dechberoucí přírodní scenérií začal – bez skladatelského vzdělání a bezmála čtyřicetiletý! – komponovat. Postupně se vypracoval v respektovaného skladatele, v „amerického Beethovena“ (takto byl označen v jedné z kritik a už mu to zůstalo), žil střídavě v Bostonu, Londýně, New Yorku (kde nakonec zemřel), podnikal turné se svou hudbou po Spojených státech i do Evropy.

Z Heinrichovy tvorby číší něco, na co není evropské ucho příliš zvyklé. A nejde přitom jen o vlivy afroamerické lidové kultury a místních reálií, které ji charakterizují a které jsou mnohdy projektovány přímo do programních názvů skladeb. Jeho hudba v sobě snoubí zkušenost s evropskou hudbou a zároveň nezatíženost její tradicí, vývojem, což dalo vzniknout originálním, neotesaně syrovým a odvážným tvarům. Patrioticky laděné dílo **The Wildwood Spirit's Chant or, Scintillations of Yankeedoodle** (Zpěv ducha divokého lesa aneb Záblesky Yankee Doodle) z roku 1842 je toho důkazem. Partitura této „velké národní hrdinské fantazie pro velký orchestr ve 44 částech“ počítá s rozsáhlým instrumentariem, zahrnujícím i méně běžné orchestrální nástroje: basetový roh, basový roh, serpent, ofiklejdu, varhany... Skladba byla původně zamýšlena jako součást oratoria *The Pilgrim Fathers* (Otcové poutníci), z jehož částí ovšem posléze vykristalizovala samostatná díla. Název *Wildwood Spirit's Chant* naznačuje programní charakter skladby, inspiraci americkou divokou přírodou vyjádřenou hudebními prostředky; do podtitulu *Scintillations of Yankeedoodle* je vložena informace o formě: Heinrich dílo pojal jako fantazii na populární nápis *Yankee Doodle*, jehož variace a fragmenty (záblesky) procházejí celou skladbou.

Na posluchače přítomné 22. prosince 1808 v Divadle na Vídeňce čekala toho večera vydatná porce hudby: **Ludwig van Beethoven** (1770–1827) tam zorganizoval památný koncert, na kterém byly premiérově uvedeny paralelně zkomponované symfonie *Pátá c moll „Osudová“* a *Šestá F dur „Pastorální“*, dále zazněly *Čtvrtý klavírní koncert*, *Gloria* a *Sanctus* ze *Mše C dur*, koncertní

arie *Ah! perfido...* A aby měl večer náležitě efektní zakončení, složil Beethoven pro tuto příležitost **Fantazii c moll** pro klavír, sólisty, sbor a orchestr (zvanou též *Chorální fantazie*), kterou připsal bavorskému králi Maxmiliánu Josefovi. Sólového partu se v ní (stejně jako v klavírním koncertu) zhostil sám autor. Považme: celá koncertní produkce trvala dobré čtyři hodiny!

Fantazie c moll naznačuje, že Beethovenovi k vyjádření jeho uměleckých idejí postupně přestávaly stačit tradiční formy instrumentální hudby, které jinak byly jeho skladatelskému naturelu nejbližší. Deklaruje to i zhudebněný text, jehož autorem byl s největší pravděpodobností vídeňský literát Christoph Kuffner (třebaže později se vyskytly domněnky, že text k *Fantazii* mohl napsat Georg Friedrich Tritschke, který je podepsán pod definitivní verzi libreta Beethovenova *Fidelia*); ve druhé sloce kvarteto sólistů zpívá: *Když vládne magické kouzlo tónů a promlouvá slovo, které je zasvěcuje, rodí se nezbytně něco velkolepého. Noc a bouře se stávají světlem. Vnější klid, niterná slast vládnou pro šťastlivce. Nechť jarní slunko umění dá z jejich spojení vzejít světlu.* A ve třetí sloce se přidává sbor: *To, co vniklo do srdce, rozkvétá v novou svěžest a krásu. Povznese-li se duch, zaznívá mu vždy sbor duchů...* Beethoven tím oznamoval *zážrak nového umění, zasnoubení hudby a slova, které osvobozují ducha, které ho osvěcují a navracejí mu mír*, napsal Romain Rolland.

Fantazie c moll je v podstatě klavírní koncert s kantátovými prvky. Začíná pomalým úvodem sólového klavíru (*Adagio*), po kterém přichází *Finále (Allegro)*, připojuje se orchestr a ozve se hlavní téma, které Beethoven odvodil od melodie vlastní písně *Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe* (Moravský podzim uvede tuto píseň v podání sopranistky Martiny Jankové za klavírního doprovodu Dennise Russella Daviese jen pár dní po zahajovacím koncertu). Je to ono téma, které později vykristalizovalo do podoby tématu zhudebněné Schillerovy *Ódy na radost* ve *finále Deváté symfonie d moll*...

Jméno estonského skladatele **Arvo Pärta** (1935), jednoho z nejslavnějších současných autorů, je nejčastěji spojováno s duchovními díly ovlivněnými středověkou hudbou a vytvořenými technikou *tintinnabuli* (z latinského *tintinnabulum* – zvoneček), kterou sám Pärt charakterizoval jako „dobrovolný útěk do chudoby“. Jeho raná avantgardní tvorba 60. let dnes stojí v ústraní, ovšem ve své době budila značný rozruch a její poselství je aktuální doposud.

Pärt tenkrát patřil k vůbec prvním tvůrcům na teritoriu Sovětského svazu, kteří svou pozornost obrátili k západoevropské hudební moderně coby k (těžce prosazované) alternativě diktátu socialistického realismu. Navzdory komplikovanému nabývání povědomí o tom, co se děje na Západě, ve své rané tvorbě uplatňoval dvanáctitónovou a seriální techniku, koláž, aleatoriku, sonoristiku a další modernistické výdobytky. Poznatky o těchto technikách čerpal různě; například s principy dodekafonie se blíže seznámil díky knihám Ernsta Křenka a Herberta Eimerta, které jeho učitel Heino Eller tajně získal od estonského skladatele Eduarda Tubina žijícího ve Švédsku.

Pärtovo avantgardní období, které později skladatel v jednom z rozhovorů přirovnal k jakémusi druhu nemoci, z níž se vyléčil až v polovině 70. let, vyvrcholilo polystylovou kantátou **Credo** (Věřím) pro sbor a orchestr s klavírem (1968). Odvíjí se v ní zápas mezi parafrázovaným liturgickým veršem *Credo in Jesum Christum* a 38. a 39. veršem z 5. kapitoly *Matoušova Evangelia: Audivistis*

dictum: oculum pro oculo, dentem pro dente. Autem ego vobis dico: non esse resistendum injuriae. (Slyšeli jste, že říkáno bylo: Oko za oko a zub za zub. Já však vám pravím: Abyste neodporovali zlému.) Ideový svár mezi krédem a odplatou se odráží i v hudbě: čirá krása čišíci z fragmentů Bachova *Preludia C dur* z prvního sešitu *Dobře temperovaného klavíru* je konfrontována s dodekafonickými pasážemi; konflikt následně graduje přesně strukturovanými agresivními klastry (shluky tónů s malými intervalovými vzdálenostmi), avšak v závěru se prosadí první verš a celá kantáta končí smířlivým *credo* opět v bachovském duchu.

V sovětském Estonsku by se v hudbě sotva našel (politicky) přímočařejší a provokativnější akt než spojení duchovního textu s modernou završené vítězným *Credo in Jesum Christum*. Při premiéře, k níž došlo 16. listopadu 1968 v Tallinnu pod taktovkou Neeme Järviho, to publikum bezprostředně vycítilo, propuklo v nadšení a vyžádalo si opakování díla. Nepřekvapí, že kantáta poté putovala do trezoru a její autor k výsluchům...

Alexandr Nikolajevič Skrjabin (1872–1915) se zpočátku profiloval jako brilantní klavírista a autor klavírních skladeb. Později se však soustředil na rozměrná symfonická díla, do nichž vkládal svou osobitou sebestřednou filozofii. Věřil ve všemohoucnost umění a pod vlivem německé idealistické filozofie (zvláště fichtovského solipsismu) či náboženské mystiky (teozofie Heleny P. Blavatské) dospěl ke sebezbožnění: spatřoval v sobě mesiáše, který svou tvorbou měl vyvést lidstvo z reálného bytí v bytí ideální. Své filozofické představy vložil do trojice symfonií (třetí až páté) nazvaných *Božská poema*, *Poema extáze* a *Prometheus (Poema ohně)*. Vyvrcholením jeho přesvědčení o vyvolenosti jeho génia mělo být *Mysterium*, synkretické dílo, jehož provedením na volném prostranství v přírodě chtěl Skrjabin ukončit utrpení shromážděného davu lidí a přivést ho do stavu blaženosti. Jediné, co ze svého záměru stihl učinit, byly skici, poznámky a básnický text k *Předběžnému aktu* (o jeho realizaci se na základě dochovaných podkladů ve druhé polovině 20. století postaral skladatel Alexander Němtin, který touto činností strávil bezmála tři dekády).

Skladby, které Skrjabin napsal v době, kdy se myšlenkou *Mysteria* začal zabírat, pokládá za předeheru ke svému zamýšlenému opusu magnum – vedle pěti posledních klavírních sonát to byla právě jednovětá symfonie **Prometheus (Poema ohně)** pro klavír, sbor a orchestr z let 1908 až 1910. *Prometheus je symbol, který se v různých podobách vyskytuje ve všech starobylych učeních*, prohlásil Skrjabin. *Je to aktivní energie vesmíru, tvořivý princip, je to oheň, světlo, život, boj, úsilí, myšlení.*

Motivický materiál *Promethea* tvoří sedm tzv. příznačných motivů, které neslouží jako příznaky reálných hmotných skutečností nebo situací (jako ve Wagnerových operách), ale jako příznaky duchovních substancí. Jsou to ideje: tvořivého principu (obraz Prométheův, který zazní hned na začátku v lesních rozích), vůle (trubka), rozumového principu (flétna, fagot, lesní roh a kontrabas), touhy, trýzně, hry tvůrčího ducha (s výrazným nónovým skokem dolů, vyjadřujícím sestup ducha ke hmotě), vítězné lidské aktivity. Motivy-ideje se vinou celou skladbou v plném i fragmentarizovaném znění, v jejich neutuchajícím zápasení se nakonec jako vítězný prosadí úvodní motiv.

Prometheus je Skrjabinovým harmonicky nevybojnějším orchestrálním dílem. Jeho základem je „prometheovská“ šestitónová řada, z jejíž intervalových vztahů je utkána veškerá harmonická i melodická tkáň (názorným příkladem důmyslné práce může být vstupní tremolo „prometheovského“ akordu *a-h-cis-dis-fis-g*, z jehož horizontálního rozložení je vytvořen motiv tvořivého principu). Sólový klavír je užit jako harmonický bicí nástroj, v závěrečné gradaci skladby se připojuje sbor (bez textu). Skrjabinovo synestetické vnímání hudby se odrazilo v obohacení instrumentaria o tzv. světelný klavír (jeho part je označen italským slovem *luce*, tj. světlo), řídicí se schématem, ve kterém skladatel přiřadil jednotlivé barvy konkrétním tónům. Když *Prometheus* zazněl vůbec poprvé (15. března 1911 v Moskvě pod taktovkou Sergeje Kusevického), na světelnou složku ještě nedošlo. S ní bylo dílo prvně realizováno až v březnu 1915 v newyorské Carnegie Hall; provedení tenkrát řídil Skrjabinův spolužák z konzervatoře Modest Altschuler.

Vítězslav Mikeš

Bachovo Preludium C dur se záslahy Arvo Pärta

Handwritten musical score for Bach's Preludium C major, showing multiple staves with complex notation and annotations. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings. There are also handwritten annotations in Czech, including the name 'Vítězslav Mikeš' and the text 'Bachovo Preludium C dur se záslahy Arvo Pärta'. The score is written on aged paper with some ink bleed-through from the reverse side.



Polina Osetinskaja

Polina Osetinskaja není v Brně neznámou postavou: v květnu 2017 vystoupila v Besedním domě a spolu s brněnskými filharmoniky provedla klavírní koncerty Johanna Sebastiana Bacha a Alfreda Schnittkeho. S klavírem začala ve svých pěti letech, šestiletá poprvé veřejně vystoupila ve Velkém sále vlniuské konzervatoře, byla oficiálně přiznaným zázračným dítětem. Pod dohledem svého otce jako učitele a manažera začala pravidelně koncertovat. Později ji učily proslulé pedagožky Marina Wolfová v Petrohradě a Věra Gornostajevová v Moskvě.

Během své dosavadní dráhy spolupracovala s nositeli velkých dirigentských jmen (Teodor Currentzis, Andrej Borejko, Alexander Sladkovsky, Vasilij Sinajskij ad.) a s významnými orchestry, vystupuje na prestižních pódii (vídeňský Musikverein, newyorská Carnegie Hall, londýnský Barbican, římské Teatro Argentino atd.) a festivalech. Pravidelně účinkuje s houslistou Maximem Vengerovem (Salcburský festival, turné po Spojených státech včetně Carnegie Hall a po Evropě). Natáčí pro společnosti Sony Music, Naxos, Quartz, Bel Air a Melodija. Její autobiografie *Sbohem, smutku* (2008), popisující její těžké dětství, se stala bestsellerem. Věnuje se charitativní činnosti. Otevřené odsouzení ruské vojenské intervence na Ukrajinu jí doma komplikuje koncertní aktivity (*Jsem velmi nepohodlný člověk*, prohlásila v jednom z nedávných rozhovorů, publikovaných na internetu), většinou hraje na polotajných akcích, přesto nadále zůstává žít v Moskvě, odkud vyjíždí na koncerty do zahraničí.

Slovenský filharmonický sbor

Slovenský filharmonický sbor je prominentním reprezentantem slovenského profesionálního sborového umění, koncertující doma i v zahraničí, spolupracující s význačnými dirigenty a orchestry a natáčející pro prestižní nahrávací společnosti. Na hudební scénu vstoupil roku 1946 jako Smíšený sbor Československého rozhlasu, v roce 1957 byl začleněn (už pod dnešním názvem) mezi tělesa Slovenské filharmonie. V prvních letech sbor vedl jeho zakladatel, dirigent Ladislav Novák, následně se v čele tělesa vystřídali mj. Jan Maria Dobrodinský, Lubomír Mátl, Štefan Klimo, Pavol Procházka, Marián Vach, Jan Rozehnal nebo Blanka Juhaňáková. V letech 2014–2023 byl hlavním sbormistrem Jozef Chabroň, jehož funkci čerstvě převzal **Jan Rozehnal** (1957). Renomovaní dirigenti oceňují u tohoto tělesa kultivovanost projevu, zvukovou vyrovnanost jednotlivých hlasových skupin, ale také interpretační pohotovost, spolehlivost a příkladnou uměleckou disciplínu. V únoru 2023 získal sbor prestižní ocenění Oper! Awards 2023 v kategorii „Nejllepší pěvecký sbor“ za výkon v Čajkovského operách *Píková dáma* a *Jolanta* společně s Berlínskými filharmoniky a Kirillem Petrenkem v rámci Velikonočního festivalu v Baden-Badenu a v sérii koncertů v berlínské Filharmonii. Mužská část sboru provedla ve Švýcarsku oratorium *Král Oidipus* Igora Stravinského, v rámci Beethoven Marathon 2022 zpíval sbor Beethovenovu *Devátou symfonii* na koncertech v Německu a Srbsku. V uplynulé sezoně se představil na koncertních pódii v Berlíně, Mannheimu (mj. provedení Skrjabinova *Promethea*), Stuttgartu, Praze či Istanbulu.

Filharmonie Brno

Kořeny brněnské filharmonie sahají do 70. let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta. Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Dějinami orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohlávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Filharmonie Brno **Dennis Russell Davies**. Orchester pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi a pro řadu nahrávacích firem (Supraphon, Sony Music, IMG Records, BMG, Channel 4). Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem a kreativním lídrem orchestrální dramaturgie. Působí v neorenesančním Besedním domě, brněnském „Musikverein“ z dílny Theophila von Hansena z roku 1873 a těší se na nový moderní koncertní sál, který navrhuje tým architektů Tomasze Koniora a Petra Hrůši a akustika Yasuhisa Toyoty.

Dennis Russell Davies

Dennis Russell Davies, absolvent proslulé newyorské Juilliard School, začal soustavně dirigovat jako hudební ředitel komorního orchestru v Saint Paulu v Minnesotě (1972–1980), v letech 1977 až 2002 byl také šéfdirigentem newyorského Orchestru amerických skladatelů a v letech 1991–1996 hudebním ředitelem Brooklynské filharmonie. Od roku 1980 trvale žije v Evropě. Byl hudebním ředitelem Stuttgartské státní opery (1980–1987), šéfdirigentem orchestru Beethovenhalle v Bonnu, hudebním ředitelem Bonnské opery a Beethovenova festivalu (1987–1995). Následně působil v Rakousku jako profesor dirigování na salcburském Mozarteu a šéfdirigent Symfonického orchestru Vídeňského rozhlasu, roku 2002 se stal (na patnáct let) šéfdirigentem Brucknerova orchestru a ředitelem opery Zemského divadla v Linci. V letech 2009–2016 měl též úvazek šéfdirigenta symfonického orchestru v Basileji. Hostoval u špičkových orchestrů a také v prestižních operních domech v Americe, Japonsku a Evropě. Od sezony 2018/2019 stojí v čele Filharmonie Brno jako její šéfdirigent a umělecký ředitel, od podzimu 2020 je také šéfdirigentem rozhlasového orchestru MDR v Lipsku. Proslul nejen nebývalou šíří svého repertoáru, ale také trvalou spoluprací a osobními vztahy s význačnými soudobými tvůrci, mezi něž patří (nebo patřili) Luciano Berio, William Bolcom, John Cage, Manfred Trojahn, Philip Glass, Heinz Winbeck, Laurie Andersonová, Philippe Manoury, Aaron Copland, či Kurt Schwertsik. V roce 2009 byl zvolen za člena Americké akademie umění a věd, v roce 2014 jej francouzské ministerstvo kultury jmenovalo komandérem Řádu umění a literatury a v roce 2017 obdržel od rakouské vlády Rakouský čestný kříž za vědu a umění I. stupně.



Dennis Russell Davies

Cori O'Lan

Cori O'Lan pracuje od konce 80. let na hranici umění a technologie. Jeho poslední práce se zaměřuje na živé, počítačem generované vizualizace orchestrální a klavírní hudby. Během dlouholeté spolupráce (od roku 2013) s Ars Electronica Futurelab a dirigentem Dennisem Russellem Daviesem vyvinul jedinečný styl „doprovodných vizualizací“, jenž vytváří vizuální interpretaci hudby v reálném čase, během její prezentace. Projekty vizuálních koncertů byly provedeny v New Yorku, Los Angeles, Tokiu, Ósace, Abú Dhabí, Bruselu a samozřejmě v Ars Electronica v Linci.

The opening concert of this year's Moravian Autumn reflects the festival's theme: "a parallel history of music" – that is, neglected works by great composers and great works by neglected composers.

Anthony Philip Heinrich (1781–1861), a native of Krásný Buk near Krásná Lípa, happened to become the first professional American composer and was dubbed the "Beethoven of America" (indeed, he was probably the first to introduce Beethoven's symphonies to the United States). The score of the patriotic fantasia **The Wildwood Spirit's Chant, or, Scintillations of Yankeedoodle** was written in 1842 for what was at the time an unusually large orchestra.

The **Fantasy in C minor** for piano, soloists, chorus and orchestra shows how **Ludwig van Beethoven** (1770–1827) gradually found the traditional forms of instrumental music inadequate to express his artistic ideas. Essentially, this is a piano concerto with some elements of a cantata; Beethoven derived its main theme from his song *Seufzer eines Ungeliebten und Gegenliebe* – it is that theme which he later developed in the setting of Schiller's *Ode to Joy* in the finale of the *Ninth Symphony*. **Fantasy in C minor** was first heard on 22 December 1808 at the Theater an der Wien with the composer as the soloist.

The Estonian composer **Arvo Pärt** (born 1935) is celebrated for the sacred works that he started composing in the mid-1970s, using his own technique of *tintinnabuli*, under the influence of his study of mediaeval music. His early, avant-garde pieces from the 1960s are no less interesting, however; this creative period peaked with the poly-stylistic cantata **Credo** (1968), which provoked the political authorities in Soviet Estonia with its combination of spiritual texts "Credo in Jesum Christum" and Matthew 5:38-39: *Audivistis dictum: oculum pro oculo, dentem pro dente. Autem ego vobis dico: non esse resistendum injuriae*" with modern techniques of composition. After the première on 16 November 1968 in Tallinn, further performances were banned and Pärt was taken in for interrogation.

Alexander Scriabin (1872–1915) believed in the omnipotence of art, and, under the influence of solipsism, thought himself a messiah who through his works would guide humanity from the real being to an ideal being: this was the idea behind his unfinished opus, *Mysterium*. Works he composed in his late period, including the "symphony" **Prometheus: The Poem of Fire** (1908–1910) in one movement, became "overtures" to the *Mysterium*. Scriabin's harmonically most daring orchestral work, *Prometheus*, was to feature not just a solo piano and a chorus, but also a *clavier à lumières* to express the composer's synaesthetic perception of music.

Vítězslav Mikeš, translated by Štěpán Kaňa

ARVO PÄRT

Credo

Credo in Jesum Christum.

Audivistis dictum: oculum pro oculo, dentem pro dente. Autem ego vobis dico: non esse resistendum injuriae. (Matt 5:38–39)

Credo.

Věřím v Ježíše Krista.

Slyšeli jste, že říkáno bylo: Oko za oko a zub za zub. Já však vám pravím: Abyste neodporovali zlému. (Mat 5:38–39)

Věřím.

LUDWIG van BEETHOVEN

Fantazie c moll

Schmeichelnd hold und lieblich klingen
 unsers Lebens Harmonien,
 und dem Schönheitssinn entschwingen
 Blumen sich, die ewig blühen.
 Fried und Freude gleiten freundlich
 wie der Wellen Wechselspiel;
 was sich drängte rau und feindlich,
 ordnet sich zu Hochgefühl.

Wenn der Töne Zauber walten
 und des Wortes Weihe spricht,
 muss sich Herrliches gestalten,
 Nacht und Stürme werden Licht,
 äuss're Ruhe, inn're Wonne
 herrschen für den Glücklichen.
 Doch der Künste Frühlingssonne
 lässt aus beiden Licht entstehn.

Grosses, das ins Herz gedrungen,
 blüht dann neu und schön empor,
 hat ein Geist sich aufgeschwungen,
 halt ihm stets ein Geisterchor.
 Nehmt denn hin, ihr schönen Seelen,

Sladké a libě znějící,
 harmonie našeho života,
 a ze smyslu pro krásu
 vznikají květy, jež věčně kvetou.
 Mír a radost spějí spolu
 jako proměnlivá hra vln.
 Co bylo drsné a nepřátelské,
 je nyní povzneseno.

Když vládne magické kouzlo tónů
 a promlouvá slovo, které je zasněcuje,
 rodí se nezbytně něco velkolepého,
 noc a bouře se stávají světlem.
 Vnější klid, niterná slast
 vládnou pro šťastlivce.
 Nechť jarní slunko umění
 dá z jejich spojení vzejít světlu.

To, co vniklo do srdce,
 rozkvétá v novou svěžest a krásu,
 povznese-li se duch,
 zaznívá mu vždy sbor duchů.
 Přijměte tedy, krásné duše,

froh die Gaben schöner Kunst.
Wenn sich Lieb und Kraft vermählen,
lohnt den Menschen Götter-Gunst.

s radostí dary krásného umění.
Když láska a síla se spojí,
lidé jsou odměněni přízní bohů.

Vydala / Published by: Filharmonie Brno

Text / Text by: Vítězslav Mikeš

Grafický návrh / Design by: B tým s.r.o.

Grafická úprava, sazba / Typesetting by: Ingrid Králíková

Redakční uzávěrka / Information correct as of: 20. září 2023 / 20 September 2023

Filharmonie Brno, příspěvková organizace / contributory organisation

MHFB Moravský podzim / BIMF Moravian Autumn

Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, Česká republika / Czech Republic

www.filharmonie-brno.cz

www.moravsky-podzim.cz

+420 539 092 839, lucie.snajdrova@filharmonie-brno.cz

manažerka festivalu / festival manager

+420 539 092 811, predprodej@filharmonie-brno.cz

prodej vstupenek / ticket office

Změna programu vyhrazena. / Programmes are subject to change.